

МЯСТО И ЗНАЧЕНИЕ НА „МЕДИЦИНА НА БЕДСТВЕНИТЕ СИТУАЦИИ“ В ОБУЧЕНИЕТО НА СТУДЕНТИТЕ ОТ ФАКУЛТЕТА ПО ФАРМАЦИЯ

Мария Пантелеева, Христианна Романова

*Катедра по медицина на бедствените ситуации и морска медицина,
Факултет по обществено здравеопазване, Медицински университет – Варна*

POSITION AND SIGNIFICANCE OF DISASTER MEDICINE IN THE EDUCATION OF STUDENTS AT THE FACULTY OF PHARMACY

Maria Panteleeva, Hristianna Romanova

*Department of Disaster Medicine and Maritime Medicine, Faculty of Public Health,
Medical University of Varna*

РЕЗЮМЕ

Направен е обзор на необходимостта учебната дисциплина „Медицина на бедствените ситуации“ да се включи в програмата на специалност „Фармация“, както е в задължителната учебна програма на специалностите медицина, дентална медицина, медицинска сестра, акушерка, помощник-фармацевт, рентгенов лаборант, управление на здравните грижи, медицински козметик и др.

Обучението в Медицински университет – Варна и Медицински колеж – Варна е на изключително високо ниво и не трябва да се пренебрегват съвременните тенденции, които в цял свят отделят голямо внимание на обучението за организация и подготовка при справяне с бедствия и катастрофи поради зачестяването им в глобален мащаб.

В следствие на бедствия, аварии или терористични атаки фармацевтите могат да се окажат или пострадали, или в ролята на оказващи първа помощ на мястото на инцидента.

Катедрата по МБС от създаването на Факултета по фармация смята, че е абсолютно необходимо в обучението на фармацевтите – 2 курс летен семестър, да се включи в задължителната учебна програма изучаване на дисциплината „Медицина на бедствените ситуации“ в рамките на 45 учебни часа (30 часа упражнения и 15 часа лекции). Това ще допринесе за повишаване на тяхната готовност за справяне в реална ситуация с природни и антропогенни бедствия и катастрофи.

ABSTRACT

An overview was made of the necessity the discipline Disaster Medicine to be included in the program of the Pharmacy specialty as it is in the compulsory curriculum of the following programs: Medicine, Dental Medicine, Nurse, Midwife, Assistant Pharmacist, Radiology Technician, Management of Health Care, Medical Cosmetics, and more.

The education at Medical University - Varna and Medical College - Varna is on an extremely high level and contemporary worldwide trends paying great attention to training, organization and dealing with disasters and accidents should not be neglected due to their increased frequency at a global scale.

As a result of disasters, accidents or terrorist attacks, pharmacists may be either injured, or in the role of first aid responders at the site of the accident.

Ever since the establishment of the Faculty of Pharmacy in Medical University – Varna the members of Disaster Medicine Department believe that it is essential for the Disaster Medicine discipline to be included in the compulsory curriculum in the training of Pharmacy students during the summer semester of the second year in the form of a 45-hour course (30 hours of practicals, 15 hours of lectures). This will help to increase their preparedness to deal with natural and anthropogenic disasters and catastrophes in real situations.

Keywords: pharmacists, disaster medicine, disasters, accidents, catastrophes, terrorism

Ключови думи: *фармацевти, медицина на бедствените ситуации, бедствия, аварии, катастрофи, тероризъм*

УВОД

Статистически изследвания, проведени в България и други страни, показват, че в последните десетилетия бедствените ситуации възникват все по-често и имат все по-тежки последици за населението и околната среда. Съществено се увеличава значението на природните бедствия, техногенните, социално-икономическите, транспортните и други катастрофи. Все повече нараства опасността от ядрен, биологичен и химичен тероризъм. Това води до необходимостта от нови знания и умения на висшите медицински кадри по проблемите на медико-биологичните ефекти на поразяващите фактори, медицинската защита и медицинското осигуряване на населението при бедствени ситуации (2,3,7).

За една година от природни и антропогенни бедствия загиват повече от 1% от населението на Земята. Приблизителното разпределение на природните бедствия в глобален мащаб е следното: наводнения – 40%, циклони – 20%, земетресения – 15%, изригвания на вулкани, лавини, студ и суша – 15% и т.н. По броя на взетите човешки жертви на първо място са тропическите циклони, а най-големи материални щети причиняват наводненията.

Защитата на населението от катастрофи е приоритетна дейност в цивилизованите страни. Република България като част от световната цивилизация не е встрани от тези процеси. На територията на Европа и страната има природни и производствени рискови фактори, които могат да засегнат сигурността на хората и обуславят необходимостта от сигурна защита на населението. България взема активно участие в създаването на нова система от междудържавни отношения, основаващи се на взаимно сътрудничество и подпомагане при бедствия и аварии за защита на населението, и в последните години – действия за справяне с инциденти в следствие на терористични атаки, включително химични, биологични и радиационни.

От известните на науката повече от 50 различни бедствени процеси и явления в България се наблюдават отрицателните ефекти на почти всички от тях. Липсват само три – активни-

те вулкани, вечната замръзналост и процесите на пустинообразуване.

Опитът в спасителните работи в страната и чужбина показва, че висока ефективност при защитата на населението и националното стопанство може да се постигне само чрез изграждането и използването на отлично подготвени, бързо подвижни и маневрени професионални сили за оказване на своевременна помощ, добре екипирани и снабдени със съвременна техника (12, 14).

Обучението за защита и справяне с бедствия и аварии е насочено не само към подготовка на населението като цяло, но е заложено и в учебните програми на студенти медици – в рамките на 45 учебни часа, на дентални медици и всички специалности на Медицински колеж – Варна, включително и помощник-фармацевти в рамките на 30 учебни часа.

Актуалност и значение на дисциплината

Медицина на бедствените ситуации (медицина на катастрофите) представлява самостоятелно научно направление, изучаващо медицинското осигуряване на населението при възникване на бедствени ситуации. Тя е част от общественото здравеопазване със свои специфични цели и задачи. Целта на медицината на бедствените ситуации е превенцията на пораженията при различни инциденти, лечението и лечебно-евакуационното осигуряване на пострадалите. Съществуват основни различия при оказване на медицинска помощ при обичайни условия (в ежедневната практика на медицинските работници, когато се обслужват единични случаи) и при голям брой пострадали в резултат на катастрофа (природна или антропогенно възникваща) (12).

Големият брой пострадали, възникващи едновременно, изисква осигуряване на достатъчна по обем медицинска помощ още на мястото на инцидента в кратки срокове и бързо транспортиране до болнични заведения. От добрата организация на медицинските мерки зависи дали броят на пострадалите и загиналите ще се увеличи или ще се запази равен на спонтанно възникналия при бедствието (8, 11).

Организацията на медицинските мероприятия при катастрофи се явява съществен елемент за осъществяване на ефективно и качест-

вено здравеопазване при необичайни условия. Включва комплекс от профилактични, спасителни и терапевтични мерки, провеждани преди и след възникване на бедствието. Събраните данни сочат, че при бедствени ситуации пред системата на здравеопазване възникват и проблеми, свързани с прогнозиране на последиците и своевременното прилагане на превантивни мерки.

Пред здравеопазването при бедствия често възниква необходимостта от провеждане на масови профилактични и лечебни мероприятия в кратки срокове. Необходими са голям потенциал от специалисти, снабдени с медицинско имущество и техника, което не отговаря на наличните възможности. В ЦСМП, които организирано ще осигуряват Първа медицинска помощ на мястото на инцидента, съществуват редица нерешени проблеми (липса на персонал, текучество, старо оборудване, 30-минутен норматив, който при това често не се спазва и линейките закъсняват понякога с часове). Затова фармацевтите могат да се включат в оказването на първа медицинска помощ под формата на самопомощ и взаимопомощ, за което трябва да са подготвени.

Преодоляването на това противоречие би могло да се осъществи, ако има предварителна подготовка и се създаде организационната структура, кадровата и материалната база. В това отношение водеща се явява подготовката по организацията на медицинското осигуряване. С оглед преодоляване дефицита от медицински кадри е необходимо да се подготвят по-широк кръг от специалисти по медицински въпроси. За целта обучението по медицина на бедствените ситуации е включено в програмите на всички медицински специалности, като в преподаването и подготовката им се използват актуални теми за обучение (на средните и висшите медицински кадри), увеличаващи компетентността им в променените условия на работа. Съществена част от обучението по МБС трябва да бъде мениджмънтът на бедствените ситуации – организация и обем на медицинската помощ при масови поражения на хора по време на бедствия и аварии, медицински и медико-организационни проблеми.

Кратки исторически данни

През 1972 г. във Висшия медицински институт – Варна към Катедра „Хигиена“ се създава звено по медико-санитарна защита с първи преподавател д-р Илко Денев, който поставя и основите на дисциплината. Той разработва първите програми, методики, ситуационни задачи и изпитни тестове.

През 1980 г. е избран втори асистент в сектора – д-р Христианна Романова.

От 1985 г. до 1996 г. секторът по медико-санитарна защита става самостоятелна катедра с ръководители последователно доц. д-р Димитър Антонов и доц. д-р Пенчо Съловски. От 1990 г. работата на Катедра „Медико-санитарна защита“ в съответствие с новите изисквания се променя коренно както по съдържание, така и по отношение на наименованието – вече „Медицина на бедствените ситуации“ (медицина на катастрофите). Разработени са нови учебни планове, програми, методики, ситуационни задачи, изпитни тестове (4).

През периода 1998-2000 г. Катедрата по медицина на бедствените ситуации се преобразува в УНС по МБС и се включва в състава на Катедра „Обща медицина“ под името „Обща медицина и бедствени ситуации“.

От 2000 г. секторът отново става част от Катедрата по хигиена, вече като Катедра Хигиена и бедствени ситуации.

От 2003 г. до 2008 г. ръководител на сектора е доц. Злати Златев, а от 2008 г. ръководител е доц. д-р Христианна Романова.

След решение на ръководството на МУ-Варна през 2012 г. сектор „Медицина на бедствените ситуации“ преминава към Катедра „Физиотерапия, рехабилитация, морелечение, професионални болести и МБС“.

От 2014 г. до май 2016 г. е в състава на Катедра „Хигиена, МБС и епидемиология“ с ръководител доц. д-р Теодора Димитрова, д.м. От месец юни до декември 2016 г. е в състава на Катедра „Анестезиология, спешна, интензивна и морска медицина“ с ръководител проф. д-р Вилиян Платиқанов, д.м.

От 3.01.2017 г. „Медицина на бедствените ситуации и морска медицина“ се обособяват в самостоятелна катедра с ръководител доц. д-р Христианна Ангелова Романова, д.м.

От своето създаване до днес Катедра „Медицина на бедствените ситуации и морска медицина“ обучава студенти от различни специалности на МУ-Варна и МК-Варна. В МУ-Варна се преподава на студенти по медицина, дентална медицина, здравен мениджмънт, управление на здравните грижи – бакалаври и магистри, а от 2013 г. се преподава и дистанционно във филиала в гр. Сливен на специалности медицински сестри и акушерки. От преподавателите в сектора се осъществява и обучението по дисциплината в Медицински колеж – Варна (до 2005 г. – и в колежите в гр. Добрич и гр. Шумен) на студенти от

специалностите рентгенов лаборант, медицински лаборант, инспектор по общественото здраве, зъботехник, рехабилитатор, медицински козметик, помощник-фармацевт и медицински оптик. От 2015 г. дистанционно се обучават медицински сестри и акушерки и във филиалите във Велико Търново и Шумен.

Академичен състав

В сектора работят един професор, двама доценти, четирима асистенти, трима хонорувани преподаватели и организатор.

Ръководител на Катедра по МБС и морска медицина е доц. Христианна Романова, д.м., определена за Национален консултант по медицина на бедствените ситуации със заповед на министъра на здравеопазването.

Към момента в сектора работят четирима асистенти. Преподава се на студенти в българоезичната и англоезичната програма.

Научна дейност

В годините в Катедра „Медицина на бедствените ситуации и морска медицина“ се е работило и продължава да се работи по теми, свързани с катастрофи, защитата от бедствия и аварии, подготовката на населението и медицинските кадри за справяне с бедствени ситуации и др. Част от публикациите са:

1. Прогнози за бедствени ситуации във Варненски регион.
2. Информираност и здравни знания при бедствени ситуации за населението във Варненски регион.
3. Проучване за здравните и екологични проблеми в района на Девненски промишлен комплекс.
4. Определяне на медицинските загуби и медицинска сортировка при земетресения във Варненски регион.
5. Информираност и здравни знания на хора с трайно нарушено здраве за бедствени ситуации.
6. Подготовка на населението от Варненски регион за защита при повишено ниво на радиация.
7. Проучване за проявите на стрес при бедствени ситуации.
8. Радиопротектори – съвременна защита от радиация.
9. Социално-психологични проблеми при бедствени ситуации.
10. Замърсяване на Черноморски регион.
11. Управление при кризи.

Катедра по медицина на бедствените ситуации и морска медицина от създаването на Фа-

култета по фармация смята, че е абсолютно необходимо в обучението на студентите фармацевти да се включи в учебната програма изучаване на дисциплината „Медицина на бедствените ситуации“ във втори курс - летен семестър, в рамките на 45 учебни часа (30 часа упражнения и 15 часа лекции). Това ще допринесе за повишаване на тяхната готовност за справяне в реална ситуация с природни и антропогенни бедствия и катастрофи.

ИЗВОДИ

1. Обучението в Медицински университет – Варна и Медицински колеж – Варна е на изключително високо ниво и не трябва да се пренебрегват съвременните тенденции, които в цял свят отделят голямо внимание на обучението за организация на подготовката за справяне с бедствия и катастрофи поради зачестяването им в глобален мащаб.
2. В следствие на бедствия, аварии или терористични атаки фармацевтите могат да се окажат или пострадали, или в ролята на оказващи първа помощ на мястото.
3. Необходимо е да се включи в преподаването на фармацевтите дисциплината „Медицина на бедствените ситуации“ – 45 учебни часа, с оглед повишаване готовността им за справяне в кризисни ситуации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Василев, Г. Основи на радиационната защита. София, 2002.
2. Василев, Г. Ръководство за приложение на основни норми за радиационна защита. София, 2002.
3. Драгнев, В. Справочник по медицина на бедствените ситуации (катастрофите). София, Класик дизайн, 2004.
4. Кавалджиева, Б. 45 години Катедра „Хигиена и бедствени ситуации“. Варна, МУ-Варна, 2008.
5. Медико-тактическа характеристика на бедствените ситуации. София, 2007.
6. Попзахариева, В. Медицина на катастрофите. Ст. Загора, Знание ООД, 1995.
7. Романова, Хр. Бедствени ситуации и медицинско осигуряване. Варна, 2012.
8. Романова, Хр. Медицина на бедствените ситуации. Варна, 2009.

9. Сапунджиев, П. Медицина на бедствените ситуации. Пловдив, ИК – ВАП, 1999.
10. Сапунджиев, П. Р. Костадинов. Ръководство по управление на медицинското осигуряване при бедствени ситуации. Пловдив, ИК – ВАП, 2010.
11. Тонев, Ст. Медицинско осигуряване при мисии, кризи и терористични актове. Наръчник. Изд. Ирита 2007.
12. Тонев, Ст. Тероризъм. Оценка и управление на медицинския риск. Изд. Ирита 2008.
13. Ciottone G., Disaster Medicine, International Emergency Medicine Section, Mosby, /March 9,2006/
14. De Boer J., M. Dubouloz, Handbook of Disaster Medicine, Brill Academic Publishers, June 1, 2000
15. Hogan D., J. Burstein, Disaster Medicine, Lippincott Williams, 2007
16. Melnick A., Biological, Chemical, and Radiological Terrorism, Springer; 2008
17. Partridge R. A., Oxford American Handbook of Disaster Medicine, Oxford University Press, 1 edition 2012

Адрес за кореспонденция:
д-р Мария Пантелеева
Катедра по медицина на бедствените ситуации
и морска медицина,
Медицински университет – Варна
e-mail: panteleeva.varna@gmail.com